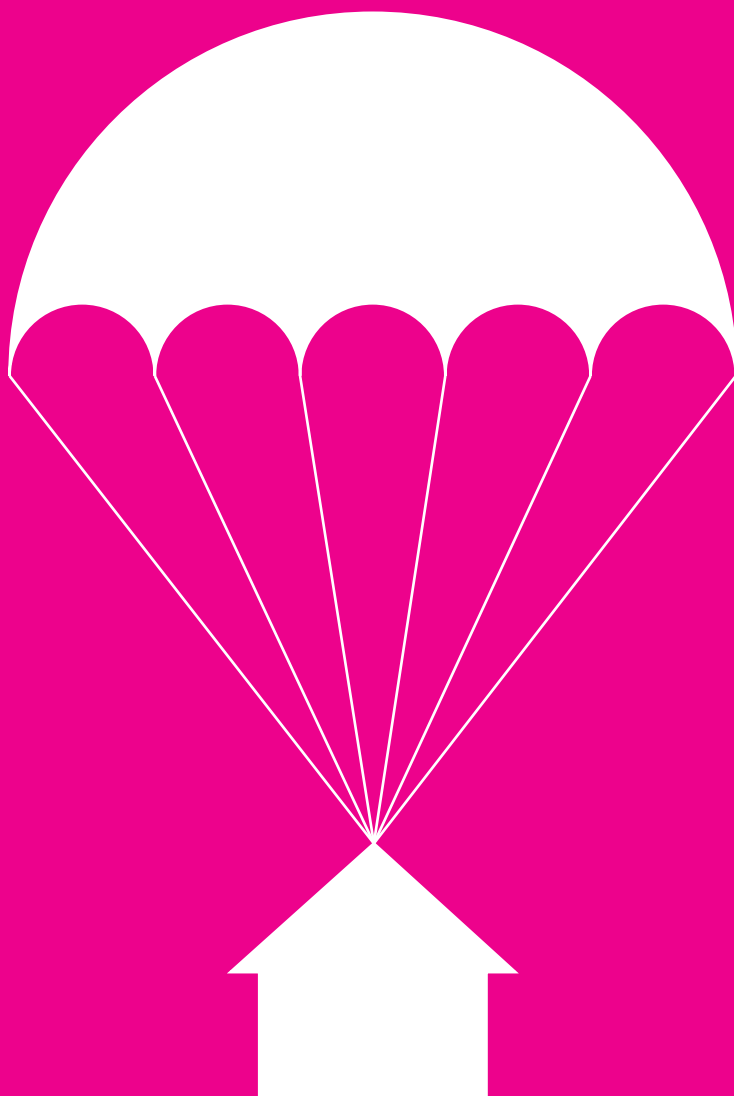

Porozmawiaj z notariuszem

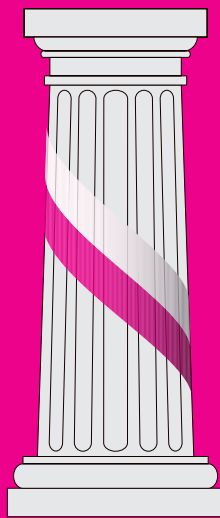
o spadkach

Testament Dziedziczenie Spadek

Krajowa Rada Notarialna 2010

NOTARIAT
RZECZYPOSPOLITEJ

LEX EST
QUOD NOTAMUS

Testament Dziedziczenie Spadek

Każdy z nas zostawi kiedyś następcom swój dorobek życia. Możemy przekazać go za życia, a jeśli tego nie zrobimy, majątek nabędą spadkobiercy. Mogą to być spadkobiercy ustawowi – jeżeli nie sporządzimy testamentu lub testamentowi – jeżeli testament sporządzimy. Dobrze napisany testament, pomimo skromnej regulacji polskiego prawa w tym zakresie (niespełniającej większości oczekiwań testatorów), pozwala na uporządkowanie wielu spraw na wypadek śmierci. Daje możliwość uniknięcia w przyszłości sporów między spadkobiercami, pozwala „wynagrodzić” za pomoc i opiekę świadczoną za życia albo też zapewnia nieprzerwane funkcjonowanie gospodarstwa rolnego czy przedsiębiorstwa.

Doświadczenie wskazuje, iż najlepszym sposobem uregulowania spraw majątkowych – z uwagi na ciągły brak w naszym systemie prawa instytucji darowizny na wypadek śmierci (*donatio mortis causa*) – jest dokonanie tego jeszcze za życia. Będą to czynności określone mianem *inter vivos* (na przykład darowizna, umowa o dożywocie). Natomiast, jeżeli chcemy, aby skutek nastąpił dopiero z chwilą naszej śmierci, to jedynym sposobem rozrządzenia naszym majątkiem na wypadek śmierci jest testament.

Testamenty – najczęstsze błędne przekonania:

Na testament zawsze jest czas.

BŁĄD! Nie warto odkładać spisania testamentu na później. Niespodziewane zdarzenia (utrata pamięci, paraliż, ubezwłasnowolnienie itp.) mogą uniemożliwić dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej.

W testamencie można przekazać poszczególnym spadkobiercom konkretne składniki majątkowe.

BŁĄD! W polskim prawie nie istnieje tak zwany testament działowy. Tak napisany testament doprowadza do powstania współwłasności pomiędzy spadkobiercami, a to często staje się przyczyną sporów.

Wystarczy podpisać się pod tekstem testamentu niezależnie od tego, jak i kto go napisze.

BŁĄD! Testament własnoręczny musi być w całości napisany ręcznie przez testatora i przez niego podpisany.

Bezdzielni małżonkowie dziedziczą po sobie całość spadku, a więc zbędne jest sporządzenie testamentów wzajemnych.

BŁĄD! W tym wypadku spadkobiercami mogą być także rodzice, dziadkowie lub rodzeństwo.

Małżonkowie mogą sporządzić jeden wspólny testament.

BŁĄD! Taki testament jest nieważny.

Dla ważności testamentu szczególnego, sporządzonego w obawie przed nagłą śmiercią, konieczna jest obecność dwóch świadków.

BŁĄD! Minimalna liczba to trzech świadków.

Testament

1. Czym jest testament?

Testament jest jedynym sposobem rozrządzenia majątkiem na wypadek śmierci w sposób inny niż przewiduje to ustawa. Dla spadkobiercy testament jest pewną obietnicą przysporzenia majątkowego po śmierci testatora, w żadnym jednak wypadku nie jest tego gwarancją. Testator może zawsze odwołać lub zmienić cały testament, jak i jego poszczególne postanowienia; może to czynić wielokrotnie, bez ograniczeń.

Testament to nie jest akt ostatniej woli, po którym czas już tylko myśleć o odejściu. O sporządzeniu testamentu może (a nawet powinna) myśleć każda osoba, która ma pełną zdolność do czynności prawnych i posiadająca jakikolwiek majątek.

2. Kto może sporządzić testament?

Każdy, kto ma pełną zdolność do czynności prawnych (co do zasady każdy pełnoletni), o ile nie jest ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo. Testamentu nie można sporządzić ani odwołać przez przedstawiciela (pełnomocnik, opiekun).

3. Jak sporządzić testament?

Wyróżniamy dwa rodzaje testamentów: zwykłe i szczególne.

Najczęściej sporządzane testamenty zwykłe to: własnoręczny i notarialny.

Testamenty szczególne (które można sporządzić, gdy istnieje obawa rychłej śmierci, lub gdy wskutek szczególnych okoliczności zachowanie zwykłej formy jest niemożliwe lub bardzo utrudnione) to: ustny, podróżny i wojskowy.

Najczęściej sporządzane testamenty to *notarialny* i *własnoręczny*.

Testament notarialny sporządzany jest przez notariusza. Jego oryginał przechowuje notariusz w kancelarii przez 10 lat, a po tym okresie lub po likwidacji kancelarii przekazywany jest do Wydziału Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego. Testator i upoważnione przez niego osoby otrzymują wypisy (urzędowo poświadczone kopie), które mają moc oryginału. Po śmierci testatora wypis testamentu mogą otrzymać jego następcy prawni. Dla innych treść testamentu objęta jest tajemnicą.

Testament własnoręczny testator musi napisać sam (w całości pismem ręcznym), podpisać oraz opatrzyć go datą. Do ważności testamentu nie jest wymagana obecność czy podpisy świadków. Aby nie było wątpliwości, iż jest to rozrządzenie na wypadek śmierci, powinien być zatytułowany jako „testament”, a podpis (dane osobowe autora) wypisane czytelnie z podaniem imienia i nazwiska, jeśli nie wynika to z treści testamentu. Wadą takich testamentów jest to, że są one najczęściej kwestionowane przez pominiętych spadkobierców ustawowych, próbujących wykazać, że nie są

autentyczne lub zostały sporządzone pod przymusem. Łatwiej o ich zagubienie lub zniszczenie. Często zdarza się także, że wskutek nieznajomości prawa przez testatora nie mogą one zostać wykonane zgodnie z jego wolą (opisany wyżej „testament działowy”).

Moc prawna testamentu własnoręcznego jest taka sama jak notarialnego.

Odwołać testament można bowiem w ten sposób, że:

- testator sporządzi nowy testament, w dowolnej formie,
- w zamiarze odwołania zniszczy testament własnoręczny lub pozbawi go cech, od których zależy jego ważność,
- dokona w testamencie zmian, z których wynika wola jego odwołania.

Jeżeli testator sporządził nowy testament i nie zaznaczył w nim, że poprzedni odwołuje, wówczas odwołaniu ulegają tylko te postanowienia poprzedniego testamentu, które są niezgodne z treścią nowego testamentu.

ROZRZĄDZENIA TESTAMENTOWE

Wbrew powszechnemu przekonaniu testament to nie tylko wskazanie spadkobiercy – choć to jego główne zadanie – ale poza tym może on zawierać wiele innych postanowień, określanych mianem rozrządzeń testamentowych.

Do rozrządzeń tych należą między innymi: powołanie (wskazanie) spadkobiercy, podstawienie, zapis, polecenie, wydziedziczenie, ustanowienie wykonawcy testamentu.

1. Powołanie spadkobiercy

Testator może powołać do całości lub części spadku jedną lub kilka osób. Jeśli nie określił udziału poszczególnego spadkobiercy, to dziedziczą oni w częściach równych. Udziały w spadku zawsze określa się w części ułamkowej, na przykład w 1/2, 1/3 czy 1/4 części, a nie przez odwołanie się do określonych składników majątkowych, na przykład spadkobierca A dziedziczy działkę, spadkobierca B dziedziczy samochód itd.

Spadkobiercą może być zarówno osoba fizyczna, jak i osoba prawna, na przykład: fundacja, szkoła wyższa czy spółka.

Dla skutecznego powołania spadkobiercy należy unikać również wskazania terminu lub warunku, na przykład takiego: „powołuję do całości spadku syna, pod warunkiem że zawrze związek małżeński z kobietą, z którą żyje w konkubinacie”. Takie postanowienie może spowodować uznanie testamentu za nieważny.

2. Podstawienie („rezerwowy spadkobierca”)

Testator, powołując spadkobiercę, może nadto postanowić, że gdyby ten nie mógł być spadkobiercą (na przykład zmarł wcześniej) lub nie chciał dziedziczyć (na przykład spadek odrzucił), wówczas spadkobiercą rezerwowym ma być inna osoba (podstawienie).

Postanawiamy więc w testamencie, że spadkobiercą ma być córka, ale gdyby ona nie mogła lub nie chciała być spadkobiercą, wówczas ma być nim wnuczka. Często podstawienie stosuje się przy testamentach wzajemnych małżonków, bowiem co do zasady można przypuszczać, iż jeden z małżonków umrze wcześniej.

3. Zapis

Spadkodawca może w testamencie zobowiązać spadkobiercę do spełnienia określonego świadczenia majątkowego na rzecz oznaczonej osoby.

Zapis polegać może na przykład na zobowiązaniu do przeniesienia własności działki na rzecz innej osoby, wypłaceniu określonej kwoty na cel charytatywny, na rzecz wskazanej fundacji albo na ustanowieniu dla innej osoby służebności mieszkania.

Zapis wykonuje się po śmierci testatora, z reguły niezwłocznie po ogłoszeniu testamentu, a roszczenie z tytułu zapisu, czyli uprawnienie żądania jego wykonania przedawnia się z upływem 5 lat od dnia jego wymagalności. W pewnych okolicznościach zapis może być nieskuteczny. Jeżeli bowiem testator przeznaczył tytułem zapisu samochód, który posiadał w chwili spisania testamentu, a następnie go sprzedał i zakupił inny (a testamentu nie zmienił), to nowy samochód nie będzie już objęty zapisem, chyba że co innego wynikać będzie z testamentu.

W przeciwieństwie do powołania spadkobiercy zapis może być uczyniony pod warunkiem lub z zastrzeżeniem terminu. Można zatem uzależnić wypłatę określonej kwoty na przykład: od sprzedaży odziedziczonego lokalu w okresie 2 lat od śmierci testatora.

ZACHOWEK I WYDZIEDZICZENIE

1

Są w życiu człowieka decyzje, które trudno podjąć. Jedną z nich jest decyzja o wydziedziczeniu.

Wiemy już, że testament sporządza się przede wszystkim wtedy, gdy chce się zmienić ustawowy porządek dziedziczenia (zmienić krąg spadkobierców). Na przykład, gdy chcemy, żeby spadkobiercą było nie dziecko, ale od razu wnuczka, albo gdy nie chcemy, żeby spadkobiercami byli małżonek i dzieci, ponieważ pragniemy, by spadkobiercą było jedno z nich.

Wiele osób jest przekonanych, że pominięcie w testamencie spadkobiercy ustawowego (na przykład dziecka) powoduje jego wydziedziczenie. Jednak jest inaczej.

W prawie polskim wydziedziczenie nie jest równoznaczne z pominięciem kogoś w testamencie, ale oznacza pozbawienie osoby bliskiej tak zwanego zachowku.

2

Zachówek jest to prawo do pieniężnej rekompensaty od spadkobiercy testamentowego, przysługujące określonym osobom bliskim spadkodawcy, których pominął on w testamencie i nie wyposażył w inny sposób.

Zachowek jest formą ochrony wąskiego kręgu osób bliskich spadkodawcy: zstępnych (dzieci, wnuki, prawnuki itd.), małżonka i rodziców spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, w konkretnej sytuacji.

Zachowek nie przysługuje więc innym krewnym, na przykład rodzeństwu, dziadkom czy kuzynom. Jeżeli więc zmarły pozostawia małżonka i dzieci, które byłyby powołane do spadku z ustawy, a oni nie dziedziczą wskutek sporządzenia testamentu (bowiem testator powołał do spadku wyłącznie sasiadkę), wówczas małżonek i dzieci mają prawo do zachowku. Podobnie jest w sytuacji, gdyby zmarły nie miał dzieci i małżonka, a żyją jego rodzice, wówczas są oni uprawnieni do zachowku.

Zachowek przysługuje, jeżeli uprawniony nie otrzymał go wcześniej w postaci darowizny od spadkodawcy, bądź w postaci powołania do spadku albo zapisu.

Zachowek ma określoną wysokość. W zasadzie jest to 1/2 wartości udziału, który uprawnionemu przypadłby przy dziedziczeniu ustawowym. Jeżeli jednak uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jest małoletni, zachowek wzrasta do 2/3 wartości udziału. Przykładowo: spadkobierca, mający małżonka i jedno dziecko pełnoletnie, ustanawia spadkobiercą wnuka. Wówczas małżonek i dziecko mogą domagać się od wnuka zachowku o wartości po 1/4 części spadku każdy.

Roszczenie uprawnionego z tytułu zachowku przedawnia się z upływem trzech lat od ogłoszenia testamentu.

3

Spadkodawca może dokonać wydziedziczenia tylko w testamencie. Nie wystarczy przy tym jedynie stwierdzić, że kogoś wydziedzicza. Musi wskazać przyczynę takiego wydziedziczenia, spośród tych, które przewiduje kodeks cywilny. Spadkodawca może zatem wydziedziczyć uprawnionego do zachowku, jeżeli:

- wbrew jego woli, uprawniony do zachowku postępuje uporczywie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego (na przykład związał się ze środowiskiem przestępczym, jest uzależniony od narkotyków bądź alkoholu itd.)

lub

- dopuścił się względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazy czci

lub

- uporczywie nie dopełnia względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych (na przykład zerwał wszelkie kontakty, nie wykazuje zainteresowania osobą spadkodawcy i jego potrzebami – brak opieki w chorobie, zniedołężnieniu itp.).

Spadkodawca, dokonując wydziedziczenia, nie musi – podając w testamencie przyczyny tego rozrządzenia – powtarzać słów ustawy. Wystarczy, że przyczyna wydziedziczenia zostanie określona opisowo, ale na tyle precyzyjnie, żeby można było przypisać jej zaistnienie przynajmniej jednej ze wskazanych wyżej okoliczności ustawowych.

Dziedziczenie ustawowe

1

Życie często dowodzi, że załatwienie ważnych spraw nie powinno się zostawiać na później, jeżeli chcemy mieć na nie wpływ. Do takich spraw należy z pewnością wskazanie spadkobiercy. Co dzieje się jednak ze spadkiem, gdy nie ma testamentu (nie został napisany, zaginął, jest nieważny) lub gdy testament nie może być uwzględniony?

2

Gdy powołanie do spadku nie wynika z testamentu, wskazanie spadkobiercy następuje według przepisów kodeksu cywilnego. Jego zasady obowiązują także w sytuacji, gdy co prawda sporządzono testament, ale wskazany w nim spadkobierca:

- zmarł przed spadkodawcą, czyli testator przeżył swego spadkobiercę,
- nie chciał, choć mógł, być spadkobiercą (odrzucił spadek), a w żadnym ze wskazanych przypadków testament nie zawierał rozrządzenia na taką ewentualność (na przykład podstawienia),
- uznany został przez sąd za niegodnego dziedziczenia, gdyż dopuścił się umyślnie ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawcy, albo podstępem lub groźbą wpłynął na spadkodawcę w sprawie sporządzenia testamentu, względnie umyślnie ukrył, zniszczył, podrobił lub skorzystał z podrobionego testamentu.

3

Do dalszych rozważań kluczowym zagadnieniem będzie określenie chwili nabycia spadku. Otóż spadkobierca nabywa spadek z chwilą śmierci spadkodawcy, którą prawo określa mianem chwili otwarcia spadku. Zatem nie data postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku, nie data sporządzenia notarialnego aktu poświadczenia dziedziczenia, ani nie data przyjęcia spadku określają chwilę, z którą prawa i obowiązki zmarłego przechodzą na jego spadkobierców. Następuje to z mocy prawa z chwilą śmierci spadkodawcy.

W konsekwencji tego chwila otwarcia spadku określa przepisy ustalające między innymi krąg spadkobierców, a także decyduje o składzie majątku spadkowego. Oznacza to, że notariusz lub sędzia, dokonując ustaleń spadkobierców ustawowych, stosuje przepisy prawne obowiązujące w chwili śmierci spadkodawcy, a nie w chwili podjęcia tych działań. Może zatem zdarzyć się, choć są to przypadki rzadkie, że w stosunku do osób, które zmarły przed wprowadzeniem polskiego ustawodawstwa spadkowego po uzyskaniu niepodległości w roku 1918, nadal stosowane będą przepisy państw zaborczych z okresu rozbiorów Polski. W praktyce znacznie częściej pojawi się problem dziedziczenia gospodarstw rolnych, bowiem przepisy prawne w powojennej historii Polski były wielokrotnie zmieniane.

Wystarczy jednak wspomnieć ostatnią, obowiązującą od dnia 28 czerwca 2009 r., znaczącą zmianę przepisów prawa spadkowego, która zmieniła krąg ustawowych spadkobierców i kolejność dziedziczenia, aby raz jeszcze podkreślić rolę testamentu jako najlepszego instrumentu decydowania o naszym majątku po śmierci.

4

Co zmieniło się 28 czerwca 2009 r. w zakresie dziedziczenia ustawowego?

I. Jeżeli osoba zmarła przed dniem 28 czerwca 2009 r., spadkobiercami ustawowymi są:

A. Gdy zmarły pozostawił zstępnych (potomstwo):

- dzieci, a jeżeli nie dożyły otwarcia spadku – wnuki, prawnuki itd.,
- małżonek;

w takiej sytuacji zstępni i małżonek dziedziczą w częściach równych, z tym jednak, że część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż 1/4 spadku, co ma znaczenie, gdy zmarły pozostawił więcej niż troje dzieci.

B. Gdy zmarły nie pozostawił potomstwa:

- małżonek,
- rodzice,
- rodzeństwo, a jeżeli któryś z nich nie dożył otwarcia spadku – zstępni rodzeństwa (na przykład siostrzenica, bratanice, bratankowie, a dalej ich dzieci);

w takiej sytuacji udział małżonka wynosi 1/2 spadku, druga połowa przypada łącznie rodzicom i rodzeństwu, natomiast w razie braku zstępnych, rodziców, rodzeństwa i zstępnych rodzeństwa cały spadek przypada małżonkowi.

C. Gdy zmarły nie pozostawił nikogo z wymienionych w części I. w punktach A. i B. – gmina ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy w Polsce, a przy braku takiego – Skarb Państwa.

II. Jeżeli osoba zmarła 28 czerwca 2009 r. lub po tej dacie, spadkobiercami ustawowymi są:

A. Gdy zmarły pozostawił potomstwo – identycznie jak w sytuacji opisanej w części I. A.

B. Gdy zmarły nie pozostawił potomstwa:

- małżonek,
- rodzice (oboje), przy czym udział małżonka wynosi połowę spadku.

C. Gdy zmarły nie pozostawił potomstwa i jeden z rodziców nie żyje:

- małżonek,
- żyjący rodzic,

rodzeństwo, a jeżeli któreś z nich nie dożyło otwarcia spadku – ich zstępni, przy czym udział spadkowy małżonka dziedziczącego wraz z żyjącym rodzicem, rodzeństwem lub ich zstępnymi wynosi połowę.

D. Gdy zmarły nie pozostawił potomstwa, małżonka, rodziców, rodzeństwa bądź zstępnych rodzeństwa:

- dziadkowie, w częściach równych,
- jeśli dziadkowie nie dożyli otwarcia spadku, ich miejsce zajmują ich zstępni (stryjowie, wujowie, ciotki).

E. Gdy zmarły nie pozostawił nikogo z wymienionych w części I. w punktach A., B., C. i D. – pasierbowie.

F. Gdy zmarły nie pozostawił nawet pasierbów – gmina lub Skarb Państwa, tak jak w części I. w punkcie C.

Jak zatem widać, od dnia 28 czerwca 2009 r. znacznie powiększył się krąg osób dziedziczących z ustawy, a gmina i Skarb Państwa odsunięte zostały na dalsze miejsca.

Spadek

Określenie „spadek” wydaje się na tyle oczywiste, że nie wymaga szerszego omówienia. To jednak pozory.

Spadek utożsamia się z otrzymaniem jakiegoś majątku; mówiąc: „dostałem spadek”, myślimy zatem wyłącznie o przysporzeniu majątkowym, o powiększeniu stanu posiadania. Tak jednak być nie musi.

Spadek – to w zasadzie wszelkie prawa i obowiązki o charakterze majątkowym, które należą do spadkodawcy w chwili jego śmierci.

Mimo majątkowego charakteru nie należą jednak do spadku prawa i obowiązki zmarłego ściśle związane z jego osobą, jak również prawa, które z chwilą śmierci przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami.

Do spadku należą natomiast przykładowo: własność i współwłasność rzeczy, użytkowanie wieczyste, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, prawa i obowiązki wynikające z umów zawartych pod warunkiem (na przykład że prezydent miasta nie wykona prawa pierwokupu), środki na rachunkach bankowych (nieobjęte dyspozycją na wypadek śmierci – w ograniczonej wysokości). Do spadku należą także: prawo pierwokupu lub odkupu, autorskie prawa majątkowe, prawo do patentu, obligacje, prawa i obowiązki wspólników spółek osobowych, udziały i akcje spółek kapitałowych (chyba że z treści umów lub statutów wynikają ograniczenia) i w zasadzie także prawa i obowiązki wynikające z umowy przedwstępnej.

Powyższe przykłady stanowią „aktywa” spadku. Oprócz nich jednak spadek obejmuje również „pasywa”, czyli długi spadkowe. To przede wszystkim zobowiązania (do zwrotu zaciągniętych kredytów i pożyczek lub pobranych zaliczek albo niezrealizowane wypłaty zasądzonych od spadkodawcy odszkodowań).

Do długów spadkowych należy także obowiązek wykonania zapisów i poleceń, wypłaty zachowku, jak również koszty ostatniej choroby i pogrzebu spadkodawcy w zakresie, w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom środowiska, a nadto koszty postępowania spadkowego bądź notarialnego poświadczenia dziedziczenia.

1. Przyjęcie lub odrzucenie spadku

Zdarza się, że długi spadkowe przewyższają aktywa spadku. Czy w takiej sytuacji spadkobierca za nie odpowiada?

Nabycie spadku z chwilą otwarcia spadku (śmierci spadkodawcy) nie jest definitywne. Każdy spadkobierca, niezależnie od tytułu powołania, a więc zarówno testamentowy, jak i ustawowy, może spadek przyjąć lub odrzucić.

Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może być złożone jedynie w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkodawca dowiedział się o tytule swego powołania do spadku (testament lub ustawa), i nie może być odwołane. Oświadczenie można złożyć przed sądem lub notariuszem. Podkreślić należy, że termin 6 miesięcy liczy się nie od otwarcia spadku, lecz od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się, że jest spadkobiercą. Najczęściej pokrywa się to z datą śmierci, ale nie zawsze. Spadkobierca, z którym rodzina ma rzadkie kontakty, o śmierci swego bliskiego może dowiedzieć się o wiele później. Dalszy krewny o powołaniu do spadku może dowiedzieć się wiele miesięcy po śmierci spadkodawcy, na przykład od wierzyciela, który egzekwuje dług. W takich przypadkach okres 6 miesięcy do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku również kończy się później.

2. Przyjęcie spadku

Spadkobierca może przyjąć spadek wprost lub z dobrodziejstwem inwentarza.

Proste przyjęcie spadku oznacza, że spadkobierca przyjmuje spadek bez ograniczenia odpowiedzialności za długi spadkowe. Odpowiada zatem za te długi całym swoim majątkiem (w tym odziedziczonym), bez ograniczenia tej odpowiedzialności.

Spadkobierca może jednak spadek przyjąć z ograniczeniem odpowiedzialności za długi spadkowe. To przyjęcie spadku „z dobrodziejstwem inwentarza”. Spadkobierca, który spadek przyjął z dobrodziejstwem inwentarza, także ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe całym swoim majątkiem, ale wysokość tej odpowiedzialności ograniczona jest do wysokości aktywów spadku.

W sytuacji gdy spadkobierca w okresie owych 6 miesięcy nie złoży żadnego oświadczenia, jest to równoznaczne z prostym przyjęciem spadku.

Wyjątek dotyczy osób niemających pełnej zdolności do czynności prawnych, na przykład małoletnich, bądź co do których istnieje podstawa do całkowitego ubezwłasnowolnienia oraz osób prawnych, na przykład parafia, spółka itd. W ich przypadku brak oświadczenia w terminie jest jednoznaczny z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

Jeżeli jeden ze spadkobierców przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza, a pozostali spadkobiercy nie złożyli żadnego oświadczenia, uważa się, że również oni przyjęli spadek z dobrodziejstwem inwentarza.

3. Odrzucenie spadku

Złożenie przez spadkobiercę oświadczenia o odrzuceniu spadku oznacza, że nie chce on być spadkobiercą i zostaje wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku. Prowadzi to do wejścia w jego miejsce kolejnych osób, i tak na przykład: syn odrzuca spadek po ojcu – spadkobiercami stają się wnuki; jeśli one także odrzuć spadek – spadek przejdzie na prawnuki itd. Jeśli nie ma zstępnych w linii prostej, do spadku dochodzą rodzice i krewni w linii bocznej.

Skarb Państwa i gmina nie mogą odrzucić spadku, który im przypadł z mocy ustawy, ale dziedziczą z dobrodziejstwem inwentarza.

Jeżeli spadkobierca powołany jest do spadku zarówno z testamentu, jak i z ustawy może odrzucić spadek jako spadkobierca testamentowy, a przyjąć jako ustawowy.

4. Zrzeczenie się dziedziczenia

Od odrzucenia spadku, które jest czynnością prawną jednostronną, dokonywaną tylko po śmierci spadkodawcy, należy odróżnić zrzeczenie się dziedziczenia, które jest umową, zawieraną przez przyszłego spadkodawcę z przyszłym spadkobiercą, na przykład rodzic z dzieckiem, które zostało już przez niego wyposażone.

Umowę tę można zawrzeć jedynie za życia przyszłego spadkodawcy i jedynie w formie aktu notarialnego.

Skutkiem zrzeczenia się dziedziczenia jest wyłączenie zrzekającego się – a także, o ile nic innego nie postanowiono w umowie, jego zstępnych (dzieci, wnuki) – od dziedziczenia, tak jakby nie dożył on otwarcia spadku.

POŚWIADCZENIE DZIEDZICZENIA

Aby korzystać z odziedziczonego majątku, spadkobiercy potrzebują urzędowego poświadczenia prawa do spadku. Do niedawna jedynym sposobem uzyskania takiego poświadczenia było sądowe stwierdzenie nabycia spadku. Wiązało się to z koniecznością złożenia wniosku do sądu i często kilkumiesięcznym oczekiwaniem na rozprawę.

Obecnie w polskim systemie prawnym funkcjonuje rozwiązanie alternatywne – notarialne poświadczenie dziedziczenia. Pozwala ono skrócić cały proces do kilku dni, przy czym sama wizyta w kancelarii zajmuje około godziny. Nie bez znaczenia jest także większy komfort: spadkobiercy nie przychodzą na wezwanie sądu, ale unikając stresu, umawiają się z notariuszem na spotkanie w dogodnym terminie. Przy okazji otrzymają także wskazówki, jakie dokumenty muszą zgromadzić.

Wszystkie osoby, które są brane pod uwagę jako spadkobiercy (ustawowi lub testamentowi), spotykają się jednocześnie w kancelarii. Sporządzany jest protokół dziedziczenia, zawierający wymagane prawem zgodne oświadczenia tych osób. Za składanie fałszywych oświadczeń grozi odpowiedzialność karna. Jeżeli jest testament, zostaje on otwarty i ogłoszony. Spadkobiercy składają także oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku – o ile są one wymagane.

Na podstawie protokołu dziedziczenia notariusz sporządza akt poświadczenia dziedziczenia, który następnie rejestruje w rejestrze prowadzonym przez Krajową Radę Notarialną. Potwierdzenie rejestracji następuje natychmiast. Rejestracja nie jest możliwa, jeżeli uprzednio dokonano poświadczenia dziedziczenia po tej samej osobie. Zarejestrowany notarialny akt poświadczenia dziedziczenia ma taką samą moc jak prawomocne postanowienie sądu o stwierdzeniu nabycia spadku. Notariusz wydaje wypisy zarejestrowanych aktów poświadczenia dziedziczenia.

Akt poświadczenia dziedziczenia wykazuje prawo do spadku (na przykład do odziedziczonej nieruchomości). Po uzyskaniu aktu poświadczenia dziedziczenia należy złożyć w urzędzie skarbowym – w ustawowym terminie – zeznanie podatkowe z tytułu podatku od spadku i darowizn.

Kiedy notariusz może sporządzić akt poświadczenia dziedziczenia?

Notariusz może sporządzić akt poświadczenia dziedziczenia, kiedy wszystkie osoby brane pod uwagę jako spadkobiercy ustawowi lub testamentowi stawiają się jednocześnie przed notariuszem

i zgodnie zażądają poświadczenia dziedziczenia (nie może więc istnieć między nimi jakiegokolwiek spór), a nadto złożą wymagane prawem dokumenty i oświadczenia.

W jakich sytuacjach notariusz nie może sporządzić aktu poświadczenia dziedziczenia?

Notariusz nie może sporządzić aktu poświadczenia dziedziczenia:

- gdy nie wszyscy spadkobiercy chcą lub mogą złożyć osobiście przed notariuszem jednobrzmiące oświadczenia o rodzinie spadkodawcy bądź pozostawionych przez niego testamentach,
- kiedy dziedziczenie ma nastąpić na podstawie testamentu szczególnego,
- kiedy spadkodawca zmarł przed 1 lipca 1984 r.,
- gdy spadkodawca w chwili śmierci był cudzoziemcem lub, nie posiadając żadnego obywatelstwa, nie zamieszkiwał na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- gdy w skład spadku wchodzi prawa rzeczowe lub posiadanie nieruchomości położonej za granicą.

DZIAŁ SPADKU

Kiedy spadkobiercy uzyskają już potwierdzenie swoich praw do spadku, powinni podzielić się majątkiem spadkowym. W tym celu zawierają umowę o dział spadku. Najbezpieczniej zrobić to u notariusza. Trzeba pamiętać, że jeżeli w skład spadku wchodzi nieruchomości, prawo użytkowania wieczystego gruntu lub spółdzielcze własnościowe prawa do lokali, to umowa o dział spadku musi być pod rygorem nieważności zawarta w formie aktu notarialnego.

Więcej informacji:
www.krn.org.pl

Wydawca:
Krajowa Rada Notarialna
ul. Dzika 19/23
00-172 Warszawa
tel. (22) 635 78 40,
(22) 635 07 83,
fax (22) 635 79 10

Redakcja:
LIGNAR PR Sp. z o.o.